

İTTİKA FİİLİ BAĞLAMINDA ALLAH LAFZININ YORUM VE ÇEVİRİSİ

INTERPRETATION AND TRANSLATION OF ALLAH'S NAME IN THE CONTEXT OF İTTİQA

Faruk GÜRBÜZ¹

ÖZET: Kelimeler, kullanım ve bağlamlarına göre yeni anlamlar kazanırlar. Yüce Allah'ın adı da *Kur'an*'ın çeşitli bağlamlarında birtakım anlamlar kazanmıştır. Özne bağlamında başka, nesne bağlamında başka anlamdadır. Biz bu çalışmamızda Yüce Allah'ın isminin her bağlamda özel bir isim olmadığı gerçeğine dikkat çektik. Özellikle Allah ismi ikinci çoğul şahsa emir kipinde olan "itteku" fiilinin nesnesi iken kazandığı anlamın yorumu ve Türkçeye çevirisi üzerinde mütalaalar yaptık. Bu bağlamda Yüce Allah'ın isminin gerçek anlamda değil, mecaz anlamda kullanıldığını gördük. Bu bağlamda Yüce Allah'ın ismi onun zâtını değil, onun yasalarını temsil etmektedir. Bu makalede bu konudaki mütalaa ve yorumlarımızı bulacaksınız.

Anahtar sözcükler: Allah, bağlam, mecaz-ı mürsel, tercüme, yorum.

ABSTRACT: The words have new meanings according to their usage and context. The name of Almighty Allah had acquired various meanings in various contexts of the Qur'an. The name of Allah is other in the context of the subject, another in the context of the object. In this work, we have paid attention to the fact that the name of Almighty Allah is not a special name in every context. Especially, we made comments on interpretation and translation to Turkish of the meaning that Allah's name earned while being the object of the "itteku" verb which is command for the second plural pronoun. In this context, we have seen that the name of Almighty Allah is used in a metaphorical sense, not a real sense. In this context, the name of Almighty Allah represents his laws, not his particular name. In this article you will find our opinions and comments on this subject.

Keywords: Allah, context, metaphor, translation, interpretation.

GİRİŞ

Kelimelerin *bağlamları*, onların anlamlarını belirlemede oldukça önemli fonksiyonlar üstlenir. Öyle ki, kelimelerin bağlamları onların o bağlamda taşıdıkları anlamın biricik delilleri, yegâne karineleri sayılır. Batı dillerindeki karşılığı *kontekst* olan bağlam, Türkçe sözlüklerde "Bir ifadenin anlamını pekiştiren veya açıklık kazandıran metnin bütünü; kontekst." (Çağbayır, 2007, s. I, 432), bir dilbilim terimi olarak ise "Bir ifade içinde herhangi bir dil ögesinin önce ve sonra gelen ve o birimin anlamını belirleyen bilgilerin tümü; kontekst." diye tanımlanır. Dil felsefesi sözlüğünde ise bağlamın tanımı "Bir sözcelemin içinde üretildiği koşulların bütünü." (Altınörs, 2000, s. 10) şeklindedir.

Özetle bu şekilde tanımlanabilecek olan bağlam, *Kur'an*'ın bütünlüğü içinde "Allah" lafzının anlamını da belirler. Başka bir ifadeyle, *Kur'an* kelimeleri *Kur'an*'daki bağlamlarına göre anlam değişmelerine uğrayıp birçok farklı anlamlar kazandıkları gibi Yüce Allah'ın ismi de *Kur'an*'daki çeşitli kullanım ve bağlamlarında farklı anlamlar kazanır. Yani "Allah" ismi *Kur'an*'daki her bağlamda Yüce Allah'ın zâtına işaret eden özel bir isim olarak karşımıza çıkmaz.

¹Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, faruk_gurbuz@hotmail.com

Mesela, الحمد لله رب العالمين (1/Fatiha, 1) “El-hamdu li’llahi rabbi’l-âlemîn/Övgü âlemlerin Rabbi Allah’ındır.” ayeti bağlamında geçen “Allah” ismi Allah’ın özel adı iken, فاما الذين امنوا بالله (4/Nisa, 175) “Fe emma’llezîne amenu bi’l-lahi ve’tesemu bihi/Allah’a inanıp ona sımsıkı sarılana gelince...” ayetinde geçen “Allah” ismi ve onun yerini tutan “hu” zamiri Allah’ın zatını ifade etmez. Yani, Allah lafzı burada Allah’ın “zat”ının ismi olmasına rağmen Allah’ın “zat”ına işaret etmez. Çünkü bu bağlamda Allah kendi ismiyle mecaz-ı mürsel sanatı yapmıştır. Mecaz-ı mürsel sanatı ya parça söylenip bütün ya da bütün söylenip parça kastedilerek yapılır. Mesela: “Önde Gazi Ahmet Muhtar Paşa, arkasından bütün Erzurum yürüyordu.” cümlesinde Erzurum özel isim değildir ve gerçek anlamda da kullanılmamıştır. Çünkü cümlenin yüklemi olan “Yürüyordu.” Erzurum’un gerçek anlama yorulmasına bir karine-i mâniadır. Çünkü mantiken Erzurum yürüyemez. Bu mantikî karineyle de Erzurum’un Erzurumlu şeklinde yorumlanması gerekir. Bu sözde Erzurum bütün, Erzurumlu ise parçadır ve parça ile bütün arasında benzerlik değil, yakınlık ilişkisi vardır. Biri oturlan, ikincisi oturandır. Yani buradaki anlam aktarımı, oturlan-oturan ilişkisi sebebiyle olmuştur.

Aynı şekilde “Allah’a inanıp ona sımsıkı sarılana gelince...” mealindeki ayette de Allah lafzı Allah’ın zâtını değil, onunla alakalı olan değerleri ifade eder. Yani bu bağlamda Allah lafzı, Allah’ın yasaları ve emirlerini gösteren bir gösterge olur. Bu bağlamda “Allah” lafzını gerçek anlama yormak mümkün değildir. Çünkü Allah’ın zatına yapışmak, bizzat kendisine sarılmak ve O’na tutunmak mümkün değildir. İşte bu ayette geçen “İ’tesemu/Sımsıkı sarılınız.” karine-i mâniyası sebebiyle bu bağlamdaki “Allah” lafzı Allah’ın zâtını değil, Allah’ın yasa ve emirlerini anlatır.

Kur’an bağlamında bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yukarıda tanımını özetle verdiğimiz bağlam oldukça geniş, şemsiye bir kavram ve terimdir. Öyle ki bir şeyin içinde bulunduğu yer, o şeyin bağlamıdır ve her şey kendi bağlamına göre anlam kazanır. Bir kimse bir sınıfta ders dinliyorsa o sınıf o kimse için bir bağlamdır ve o bağlama göre o kimse öğrencidir. Aynı kimse başka bir zamanda bir başka sınıfta ders anlatıyorsa o zamanda, o sınıfta ve yaptığı iş bağlamında öğretmendir. Kelimeler de böyledir. Onlar da her yeni dil bağlamında yeni bir kimlik ve kişilik, yani yeni bir anlam kazanırlar.

Bir kelime özneyken işi, oluşu, hareketi yapan etken bir unsur; nesne iken edilgen, pasif bir unsur olur. Mesela, “Hasan camı kırdı.” cümlesindeki bağlamında Hasan öznedir, yani etkin ve etken bir unsurdur. Ancak, “Ahmet Hasan’ı dövdü.” cümlesinde ise Hasan nesnedir, edilgen ve pasiftir. Görüldüğü gibi bir kelime cümledeki ögelik durumuna göre de yeni anlam ve fonksiyonlar kazanmaktadır. *Kur’an*’ın bütünlüğü de bir dil evreni ve bağlamı olarak görülmelidir. Bu dil evreninde Allah’ın ismi bazı ayetlerde nesne, bazı ayetlerde özne görevindedir. Bazen geçişli, bazen geçişsiz fiillerle kullanılmıştır. Bazen geçişli fiillerin faili, yani öznesi, bazen de geçişli fiillerin nesnesi durumunda kullanılmıştır. Hiç şüphesiz bu kullanımlar hem okurlarını ve hem de mütercim ve müfessirlerini Allah lafzının anlamını yorumlamak, başka anlamlara çekmek zorunda bırakmıştır. Bu örnekler *Kur’an* bağlamında oldukça çoktur. Ancak biz Allah lafzının yorum ve tercümesi meselesini yalnızca اتقى “ittika” kelimesi bağlamında mütalaa edeceğiz. Bu sebeple de içinde “ittika” geçen bütün ayetleri incelemeyeceğiz. Çünkü ikinci çoğul şahsa emir kipinde olan “itteku” fiili ve onun nesnesi (mef’ul-i mutlakı) olan Allah lafzından oluşmuş bu bir tek cümle meramımızı anlatmak için yeterlidir.

1. اِتْقَى “İTTİKA”NIN ETİMOLOJİSİ

İttika kelimesi hakkında evvela şunları söylemeliyiz. “Takva ve ittikâ kelimelerinin kökü وقى fiilinin mastarı olan vikaye وقاية dir. Vakyen وقيا , vâkiyeten واقية , tevkıyeten توقية , ve vikâen وقاء de وقى ve-ki-ye fiilinin manaları farklı olmayan mastarlarıdır.” (Cebeci, 1985, s. 16). Kökü “vikaye” olan “ittika”nın anlamı ise el-İsfehânî (1998) tarafından “Bir kimse bir şeyi kendisi için koruma yaptığı zaman اتقى فلان بكذا ‘İtteka fulanın bi keza/Bir kimse şununla korundu.’denir.” (s. 545) şeklinde açıklanır. “İttika” hakkında Cebeci (1985) İbn Side’den şunları aktarır. İbn Side “ittika”nın anlamını “İttika’nın asıl manası iki şey arasına engel koymaktır. اتقاء بالترس ondan kalkan ile ittika etti, denir. Bunun manası, o bahsedilen şey ile kendi arasına kalkanı engel yaptı.” (Aktaran Cebeci, 1985, s. 17) şeklinde açıklar.

Cebeci (1985) takvanın anlamı hakkında biraz daha detaylı olarak “Kök itibarı ile bu mastarlara dayandığını belirttiğimiz takva kelimesinin aslı وقى şeklinde olan bir isimdir. “İttika” kelimesi de aslında, “ifti’âl” افتعال vezni üzere اوتقى (ivtika) şeklinde iken, Arapça ibdâl ve kalp kaideleri gereğince bu şekli almıştır.” (s. 17) der. “İfti’âl vezninde çokça kullanıldığı için (T) harfi, fiilin asıl harfi zannedilmiştir, ittikâ vikayeyi kabul etmek, diğer bir ifade ile vikayeye girmek, yani elem ve zarar verecek şeylerden sakınıp kendini iyice koruma altına almak manasındadır.” (s. 17) şeklinde de devam eder.

el-Cevherî (2009) ise ” ve-ki-ye, اتقى itteka ve يتقى yetteki kelimelerinin aslı ‘iftiâl’ vezninde ve اوتقى ‘ivteka’dır ve ‘vav’, ‘ya’ harfine dönüşmüş daha sonra da ‘te’ ile değiştirilmiş sonra ‘iftiâl’ veznine girmiş ve bu vezinle sıkça kullanılmıştır. Bu kullanım sıklığı sebebiyle dönüşlülük ‘te’si kelimenin asıl harflerinden zannedilmiştir.” (s. 1264) der. Bu bilgilerden “ittika”nın “iftiâl” vezninde olduğu anlaşılmaktadır. “İftiâl” vezninin gayesi ise “على اجتهاد فى درسه) : Ali, dersine çalışmakta gayret gösterdi) gibi gayret ve (محمد اكتسب رزقه : Muhammed rızkını kazanmayı talep etti) gibi bir istek, arzu ifade eder. Yahut (عزله فاعتزل : Onu azlettim o azledildi) gibi sülâsisinin mutavaatında kullanılır. Ya da, (اختصم زيد وعمرو) : Zeyd ve Amr karşılıklı tartıştılar) diye işteşlik ifade eder.” (Uralgiray, 1986, s. I, 81) şeklinde açıklanmaktadır.

Uralgiray’ın verdiği على اجتهاد فى درسه “Aliyyun ictehede fi dersih/Alî, dersine çalışmakta gayret gösterdi” cümlesinde اجتهاد fiili فى ‘harf-i cer’i ile kullanılmıştır. Bu bağlamda biçimce “iftiâl” vezninde olan اجتهاد fiili bu ‘harf-i cer’ ile kullanıldığında, bir şey “için tüm gücünü sarf etmek, çok çalışmak” (Güneş, 2011, s. 184) anlamına gelir ve اجتهاد bu bağlamda dönüşlülük anlamını yitirir. Bu durumda bu cümle “Ali dersi için çok çalıştı, tüm gücünü sarf etti.” şekilde tercüme edilir. Yine محمد اكتسب رزقه “Muhammedun iktesebe rızkehu” örneğinde اكتسب fiili biçimce “iftiâl” vezninde, yani dönüşlü olmasına rağmen anlamca “iftiâl” vezninde değildir, yani dönüşlülük anlamı ifade etmez. Bu sebeple bu cümle “Muhammed, rızkı için kendi kendine çalıştı.” şeklinde çevrilemez.

Bir dilde geçişli veya dönüşlü olan fiil, diğer dillerde de böyledir. Dolayısıyla Arapçada “iktesebe” fiili “iftiâl” vezninde dönüşlü ve geçişlidir. Çünkü bu fiile “Neyi, Kimi” soruları sorulduğunda “onu, şunu, bunu” şeklinde cevaplar alınabilir. Bu da bu fiilin nesne alabildiğini gösterir. Bu fiil aynı zamanda da etken, yani malumdur. Çünkü محمد اكتسب “Muhammedun iktesebe/Muhammed kazandı” dendiğinde bu cümle öznesi, yani faili vardır. Muhammed bu işi kendine yaptığına göre, yani kazanma fiilinin neticesi Muhammed’e döndüğü için bu fiil dönüşlüdür. Yalnız bir fark var ki dönüşlü fiiller nesne aldıkları an şekilce dönüşlülüklerini korusalar bile anlamca asla dönüşlü olamazlar. Yani Muhammed rızkını kazandı dendiğinde Muhammed rızkını elde etti anlaşılır ki kazanmak işi “Muhammed” üzerinde değil “rızık” üzerinde gerçekleşmiş olur.

Uralgiray’ın verdiği عزله فاعتزل : Onu azlettim o azledildi” cümlesinde de “İ’tezele” fiili biçimce “iftiâl” vezninde olmasına rağmen anlamca bu vezinde değildir. Çünkü burada azledilen kimse “azl” işini kendine yapmış değildir. Bu sebeple olmalı, Uralgiray bu fiili meçhul, yani

edilgen çatıyla çevirmiştir. Yine Uralgiray'ın “اختصم زيد وعمرو : Zeyd ve Amr karşılıklı tartışılar” şeklindeki örneğindeki اختصم “ihteseme” fiili de böyledir. Biçimce “iftiâl” vezninde dönüşlü, ancak anlamca iştştir.

Bu tip kullanımlar Türkçede de vardır. Mesela “Hasan kazandı.” şeklindeki bir cümlede nesne olmadığı için Hasan'ın kazanma işini kendi kendine yaptığı anlaşılır. Bu cümlede “kazanmak” hem biçimce, hem anlamca dönüşlü ve etkindir. Ancak “Hasan para kazandı.” şeklindeki bir cümlede fiil nesneye geçtiği için artık kazanmak fiilinin köküne eklenen dönüşlülük “n”si fonksiyon ve anlamını kaybeder. Bu cümlede “kazanmak” biçimce dönüşlü olmasına rağmen anlamca dönüşlü değil, geçişli ve etkindir.

Kazanmak Hamilton (1998) tarafından “Kazanmak, elde etmek” (s. 183) şeklinde açıklanır ve etimolojisi ise “[←*qazıy, 'toprak kazılarak (qaz-) elde edilmiş mal' + isimden fiil eki -a- + dönüşlülük eki -n-.]“ (s. 183) şeklinde yapılıdır. Burada “kaz-” fiil kökü, “ı”yardımcı ses, “g” fiilden isim yapma ekidir. Buna göre “kazıg” toprak kazılarak elde edilmiş mal anlamındadır. Daha sonra bu isim, isimden fiil yapma eki olan “+a”yı alarak “kazıg+a-“ şeklinde tekrar fiil olmuş ve sonuna fiilden fiil yapma ve dönüşlülük eki olan “n” ekini alarak “kazıganmak” şeklinde dönüşlü bir fiil olmuştur. Daha sonra “ı” ve “g” sesleri düşerek “kazanmak” olmuştur.

Bu tanıma göre Türkiye Türkçesinde “kazanmak” kelimesinin geçişli olarak, nesnelere kullanılması galat-ı meşhur olmuştur. Bu fiilin doğru kullanımı “Hasan çokça mal kazadı.” şeklinde olmalıdır. Ancak bu kullanılış doğru olmasına rağmen artık bütün bütün terk edilmiş, galat-ı meşhuru tercih edilmiştir. Ne var ki bu tercih bütün dönüşlü fiiller için geçerli değildir. Mesela “yık-a-“ fiili dönüşlü olarak kullanılacaksa “Ayşe yıka-n-dı.” denir. Bir nesne ile kullanılacaksa dönüşlülük “n”si düşürülür ve “Ayşe ellerini, yüzünü, elbisesini yıkadı.” denir. Ancak bu işlem “kazandı” fiili için uygulanmaz. İşte Türkçede tesadüf ettiğimiz bu kullanıma Kur'an'da da tesadüf etmekteyiz. Aslen “iftiâl” vezninde “dönüşlü” olmasına rağmen nesnelere kullanıldığında Türkçede olduğu gibi Arapçada da bazı bağlamlarda “ittika” fiilinin dönüşlülük anlamını yitirmiş olduğunu görmekteyiz.

2. BAKARA SURESİNİN 194. AYETİ BAĞLAMINDA ALLAH LAFZININ YORUM VE TERCÜMESİ

“Vetteku'llahe ve'lemu enne'llahe mea'l-muttakîn” şeklindeki bu ifade, Bakara suresinin 194. Ayetinin son cümlesidir. Bu cümle, Özek (2005) tarafından “Allah'tan korkun ve bilin ki Allah muttakilerle beraberdir.” (s. 29) şeklinde; Öztürk (2015) tarafından “Ama Allah'ın savaşta aşırı gitmeme emrine itaatsizlikten sakının.” (s. 65) şeklinde; Karaman, H., Çağrııcı, M., Dönmez, İ. K. ve Gümüş, S. (2012) tarafından “Allah'ın hükmüne saygılı olun ve bilin ki Allah kendine saygılı olanların yanındadır.” (s. I, 293) şeklinde; Yavuz (1975) tarafından “Allah'tan korkun ve bilin ki, Allah takva sahipleri ile beraberdir.” (s. 31) şeklinde; Asad (1993) tarafından “But remain conscious of God, and now that God is with those who are conscious of him” (s. 42) şeklinde; Pickthall (1999) tarafından “Observe your duty to Allah, and now that Allah is with those who ward off (evil)” şeklinde; es-Sâbûnî (2001) tarafından “Bütün amellerinizde Allah'ı gözetiniz.” (s. I, 113) şeklinde; el-Mâturîdî (2010) tarafından “Allah'ın mehafetini veya azabını göz önünde tutunuz.” (s. II, 378) şeklinde; et-Taberî (1988) tarafından “Ey müminler Allah'ın haramları vs. konusunda korununuz.” (s. I, 200) şeklinde tercüme edilmiştir.

Bu tercümelerden ikinci çoğul kişiye emir fiili olan “itteku”yu “korkun” şeklinde çeviren mütercimlerin doğru tercümeler yapmadıklarını kolaylıkla söyleyebiliriz. Çünkü “iftiâl” vezninde “dönüşlü” olan bir fiil “dönüşsüz” ve “geçişsiz” bir fiil ile karşılanmıştır. Ayrıca yukarıda değinildiği gibi bu kelimenin ne kökünde ne türevlerinde “korku” anlamı vardır.

“İttika” korunmak, kendi kendini korumak anlamlarındadır. Korunmak ise korku değil, korku hissi sebebiyle takınılan bir tavrın, bir davranışın adıdır. Ayrıca mezkûr mütercimler “itteku” emir fiilinin nesnesi (meful-i mutlakı) olan Allah lafzını ise tercüme etmemiş, çeviribilim terimcesiyle söylemek gerekirse, ödünçleme (barrowing) yapmışlardır. Yani yorumlamamışlar, tercüme etmeden olduğu gibi bırakmışlardır. Oysa bu bağlamda Allah lafzının yorumlanması gerekir. Çünkü gerçek anlamda kullanılmamıştır.

Öztürk’ün Allah lafzı hakkında doğru bir yorum yaparak tercümeyle başladığı söylenebilir. Çünkü Öztürk bu bağlamda Allah lafzını Allah’ın zatı olarak anlamamış, Allah lafzı ile “Allah’ın koyduğu bir yasa”ın kastedildiğini anlamıştır. Şayet Öztürk Allah lafzı ile Allah’ın zatının kastedildiğini anlamış olsaydı Ayetin bu cümlesini “Allah’tan sakının” diye tercüme ederdi. Ayrıca Öztürk “ittika” kelimesini hem biçimce hem anlamca “iftiâl” “dönüşlülük” kipinde gördüğü için ayette olmayan ve “-den” anlamına gelen bir “min” harfi cerrini tercümesine katmış ve “itteku” fiilini dolaylı tümleç almış bir fiil gibi göstermiştir. Oysa cümlelerin orijinalinde “itteku” fiili ile Allah lafzı arasında “min” harfi cerri yoktur.

Karaman, Çağrı, Dönmez ve Gümüş de bu bağlamda Allah lafzını doğru yorumlamışlardır. Onlar da Allah lafzından Allah’ın zatı değil, Allah’ın hükmünün kastedildiğini anlamışlardır. Ancak aslında nesne (meful-i mutlak) olan Allah lafzını “-e” yapılı, yani yönelme anlamı dolaylı tümleç olarak çevirmişlerdir. Bu durumda mütercimlerin “ittika” fiilini “iftiâl” vezninde dönüşlü olarak algıladıkları anlaşılmaktadır.

Asad da bu bağlamda Allah lafzını Allah’ın zatı olarak değil, “Allah şuuru, Allah’a karşı sorumluluk” şeklinde anlamış ve öyle tercüme etmiştir. Ancak “itteku” fiilini “kalmak” veya “sürdürmek” anlamına gelen “remain” kelimesiyle karşılamıştır. Aslında “iftiâl” vezninde dönüşlü olan fiil Asad’ın tercümesinde geçişlilik anlamı kazanmış ve onun tercümesi “Allah bilincini sürdürünüz” veya “Allah farkındalığını sürdürünüz.” şekline dönüşmüştür.

Pickthall da bu bağlamda Allah Lafzını Allah’ın zatı olarak değil, “Allah’a karşı yapılacak vazifeler” olarak anlamış. “İtteku” fiilini ise “observe” gözetiniz şeklinde geçişli bir fiil olarak çevirmiştir. Dolayısıyla asıl metinde nesne (meful-i mutlak) olan Allah lafzı, yine nesne (meful-i mutlak) olarak çevrilmiştir. Sonuç olarak da “Allah’a karşı vazifenizi gözetiniz.” şeklinde bir tercüme çıkmıştır.

et-Taberî, el-Mâturîdî ve es-Sabunî’nin tercümeleri birer diliçi çevirilerdir. Bu mütercimlerin Allah lafzını nesne “meful-i mutlak” olarak mütalaa etmişler ve “itteku” fiilini biçimce “iftiâl” vezninde olmasına rağmen geçişli bir fiil olarak düşünmüşlerdir. Çünkü “itteku” fiiliyle Allah lafzı arasına herhangi bir cer harfi getirmemişlerdir. Bu duruma göre onların “itteku” fiillerine yüklemiş oldukları anlamın “gözetiniz” şeklinde olacağı düşünülebilir. Nitekim es-Sâbunî’nin *راقبولله في جميع اعمالكم* şeklindeki tercümesi Türkçeye “Bütün amellerinizde Allah’ı gözetiniz.” şeklinde tercüme edilebilir. Bu durumda es-Sabunî’nin Allah lafzını yorumlamadığı anlaşılır. Yani Allah lafzından Allah’ın zatını anlamış olur. el-Mâturîdî’nin *اتقوا مخافة الله او عذاب الله* şeklindeki tercümesi Türkçeye “Allah’ın mehafetini veya azabını gözetiniz.” veya “Allah’ın korkusunu veya azabını göz önünde bulundurunuz.” şeklinde tercüme edilebilir. Bu durumda da es-Sabunî için söylenen el Mâturîdî için de söylenebilir. et-Taberî’nin *واتقوا الله واياها المؤمنون في حرماته* şeklindeki tercümesi ise Türkçeye “Ey müminler! Allah’ı haramları konusunda hatırlayınız, hatırımızda tutunuz.” (s. I, 200) şeklinde tercüme edilebilir.

3. SONUÇ

Kur'an ayetleri bağlamında Yüce Allah'ın ismi bazen özne, bazen nesne, bazen dolaylı tümleç, bazen de edatlı tümleç görevlerinde kullanılmıştır. Her bağlam Yüce Allah'ın ismini o bağlama göre yorumlamayı ve o yorum istikametinde de tercüme etmeyi gerektirmiştir. Allah lafzı, ilahlık sıfatlarının tümünü şahsında taşıyan bir varlığı gösteren bir gösterge olduğu için onun bağlamlarda kazanmış olduğu anlamlarını yine bağlamlardaki karinelere sebebiyle doğru yorumlayarak bulmak ve bu yorumlar yordamıyla bulunan anlamları karşı dile hassasiyetle aktarmak gerekir. Allah lafzının *Kur'an*'ın bütün bağlamlarında kazanmış olduğu anlamlarını tek tek çalışmak geniş kapsamlı bir çalışma gerektirir. Ancak biz bu çalışmayı yalnızca “iftiâl” veznindeki “ittika” kelimesinin bağlamında yaptık. Bu çalışma, bu konuda yapılacak daha kapsamlı çalışmalar için bir başlangıç ve kılavuz olma misyonu taşıyacaktır.

Her ne kadar asıl metinde ikinci çoğul şahsa emir veren “itteku” fiili nesnesine (mef'ul-i mutlakına) harf-i cerlerle geçmemiş ise de çoğu *Kur'an* mütercimlerinin bu fiil ile nesnesi arasında hazfedilmiş bir “min” edatı takdir ettikleri gözlenir. Onları buna sevk eden sebep şudur: Onlar, “itteku” fiilini bu bağlamda hem biçimce hem anlamca “iftiâl” dönüşlülük vezninde düşünürler. Böyle düşününce de onlar tercümeyi “Allah'tan korunun” şeklinde anlarlar. Allah'tan korunmanın zihne tam oturmayan bir anlam olması gerekçesi ile de Allah lafzını onun azabına yorumlarlar. Bu bağlamda Allah lafzının Allah'ın azabını temsil ettiğini düşünürler. Bazı mütercimler ise yine aynı gerekçelerle Allah lafzının Allah'ın yasaklarını temsil ettiğini düşünerek tercüme ve tefsirlerini “Allah'ın yasaklarını, hudutlarını çiğnemekten kendinizi koruyunuz.” şeklinde yaparlar. Bazıları ise Allah lafzının “Günahları” temsil ettiğini düşünerek tefsir ve tercümelerini “Günahlardan sakınınız.” şeklinde yaparlar. Bu kabil yorum ve tercüme, fiilin şekil özellikleri açısından bakılarak kabul edilebilir. Ancak biz Bakara suresinin 194. Ayetinin son cümlesinde geçen “itteku” fiilinin biçimce “iftiâl” anlamca geçişli fiil olduğu ve bu fiilin aslında nesnesine (mef'ul-i mutlakına) doğrudan, harf-i cer almadan geçmiş olması karinesiyle şu mütalaaları yaptık:

“İtteku”, “iftiâl” vezninde “dönüşlü” bir fiildir. Ancak bu fiil bu bağlamda “Allah” lafzına hiçbir harf-i cer ile geçmemiştir. Cümle **واتقوا الله** “Ve't-teku'l-lahe” şeklindedir. Bu sebeple “itteku” fiilinin biçimce dönüşlü, anlamca geçişli olduğu düşünülebilir. Buna göre tercüme “Allah'ı koruyunuz.” şeklinde olur. Ancak Allah'ın korunmaya ihtiyacı olmadığı gerçeği karinesiyle bu anlamın kabullenilmesi imkânsız olacağı için Allah lafzının gerçek anlama değil, mecaza yorumu vacip olur. Çünkü burada Allah lafzı ile mecaz-ı mürsel sanatı yapılmıştır. Bu sanat bir heyecan sanatıdır ve anlatılmak istenen manayı daha tesirli kılmak için yapılır. Yüce Allah da bu maksatla, burada kendi özel adını söyleyerek, insanlığa indirdiği değerleri ön plana çıkartmak istemiştir. Mecazen “Beni koruyun.” derken, hakikatte değerlerimi ve yasalarımı koruyun demek istemiştir. Böyle demekle de adeta o yasa ve değerleri kendi zatı ile özdeşirmiştir. İşte bu gibi gerekçelerle bu ayetin bu cümlesi, anlamı anlamına bir çeviri ilkesiyle “Artık Allah'ın yasalarını, değerlerini, kanunlarını, ilkelerini koruyun.” şeklinde çevrilebilir.

KAYNAKLAR

- Altınörs, Atakan (2000). *Dil Felsefesi Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Asad, Muhammad (1993). *The Message of The Quran*, Gibraltar: Dar Al-Andalus.
- Cebeci, Lütfullah (1985). *Kur'an'a Göre Takva*, İstanbul: Seha Neşriyat.
- el-Cevherî **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**, Ebu Nasr İsmâile'bni Hemmâd (2009). *Es-Sihâh Tâcu'l-luğeti ve Sihâhu'l Arabiyye*, El-Kâhire: Dâru'l-Hadis.
- Çağbayır, Yaşar (2007). *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötügen Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ötügen.

- Ediskun, Haydar (2010). *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- el-İsfehânî, Ebu'l-Kâsim El-Huseynu'bnü Muhammed Er-Râğîb (1998). *El-Mufredât fi Ğarîbi'l-Kur'an*, Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- es-Sâbûnî, Muhammed Alî (2001). *Safvetu't-Tefâsir Tefsiru li'l-Kurâni'l-Kerîm*, Beyrut: Daru'l-Fikr.
- es-Semerkandî, Ebû Mansûr Muhammedu'bnü Muhammed El-Mâturîdî (2010). *Te'vilâtu'l Kur'an*, İstanbul: Daru'l Mîzân, Mizan Yayınevi.
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammedu'bnü Cerîr (1988). *Câmu'l-Beyân an Te'vili Âayi'l-Kur'an*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Güneş, Kadir (2011). *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Mektep Yayınları.
- Hamilton, James Russel (1988). *İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, (çev. Vedat Köken), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karaman, H., Özek, A., Dönmez, İ. K., Çağrı, M., Gümüş, S., Turgut, A. (2005), *Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karaman, H., Çağrı, M., Dönmez, İ. K., Gümüş, S. (2012) *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Öztürk, Mustafa (2015). *Kur'an-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Pickthall, Marmaduke (1999). *The Glorious Qur'an*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Uralgiray, Yusuf (1986). *Arabça İlk ve İleri Dilbilgisi*, İstanbul: Tebliğ Yayınları.
- Yavuz, A. Fikri (1975). *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meâli Âlisi*, İstanbul: Çeltüt Matbaacılık.

